

TÁC ĐỘNG CỦA TÀI NGUYÊN GIÁO DỤC MỞ ĐẾN VIỆC XÂY DỰNG VÀ PHÁT TRIỂN NỀN GIÁO DỤC MỞ

Trương Bảo Đức, ThS Nguyễn Hồng Minh

Trường Đại học Hà Nội

Tóm tắt: Giáo dục mở đang là xu hướng phát triển của nền giáo dục trên thế giới hiện nay. Cuộc Cách mạng Công nghiệp lần thứ tư đang diễn ra trên toàn thế giới. Sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ thông tin và internet đã góp phần tạo nên một khối lượng lớn thông tin, cho phép con người thu thập, lưu trữ, sử dụng dễ dàng và tiện lợi hơn. Việc xây dựng và phát triển nền tảng giáo dục mở cũng chịu sự tác động của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư, điều đó đòi hỏi những người hoạt động trong lĩnh vực giáo dục cần phải tận dụng thành quả của internet và công nghệ thông tin trong hoạt động giảng dạy, học tập và nghiên cứu. Trong đó, tài nguyên giáo dục mở là một trong những yếu tố cấu thành nên nền giáo dục mở. Bài viết trình bày các quan điểm, khái niệm, đặc trưng của giáo dục mở và tài nguyên giáo dục mở. Đặc biệt, nhóm tác giả phân tích làm rõ yếu tố tài nguyên giáo dục mở tác động như thế nào đến việc xây dựng và phát triển nền giáo dục mở.

Từ khoá: Giáo dục mở; tài nguyên giáo dục mở; giáo dục.

THE IMPACT OF OPEN EDUCATIONAL RESOURCES ON DEVELOPMENT OF OPEN EDUCATION

Abstract: : Open Education is the current development trend of education in many countries. The Fourth Industrial Revolution has been taking place all over the world. The development of information technology and the Internet has created a huge mass of information which allows people to collect, store and use them more effectively. The construction and development of OE are also affected by the Fourth Industrial Revolution, which requires the application of information technology and the Internet in teaching, learning and conducting research. Open Educational Resources (OER) is one of the elements constituting OE. This article presents the views, concepts and characteristics of OE as well as OER. In particular, authors and clarifies the impact of OER on the construction and development of OE.

Keywords: Open Education; Open Educational Resources; education.

Mở đầu

Giáo dục mở bao gồm tri thức mở, chính phủ mở, truy cập mở, dữ liệu mở, mã nguồn mở và văn hóa mở, có nguồn gốc từ thế kỷ XVII dựa theo tư tưởng của John Amos Comenius - Ông đã đề xuất tiếp cận Giáo dục mở (GDM) như một mục tiêu cốt lõi. Từ những năm 1960-1970 thuộc thời kỳ hậu chiến, trên thế giới diễn ra cuộc khủng hoảng giáo dục, khi hệ thống giáo dục đáp ứng chậm nhu cầu giáo dục đại học trong thời đại kinh tế và khoa học. Sự phát triển về nhu cầu của người học, đòi hỏi các mô hình mới để đáp ứng cho người học với mục tiêu học tập suốt đời; từ đó, cần phải thành

lập các hệ thống giáo dục từ xa và mở trên toàn cầu. Hiện nay, sự ra đời của GDM với tư cách là một bộ phận không thể thiếu của giáo dục chính thống, đặc biệt là giáo dục đại học; đồng thời, nó có liên quan trực tiếp đến sự phát triển của các trường đại học đã theo mô hình GDM từ những năm 1970 [Wikipedia, 2021b].

Trên thế giới hiện nay, đã và đang có nhiều cơ sở giáo dục đại học ở nhiều quốc gia tiến hành xây dựng và phát triển GDM dựa trên nền tảng giáo dục truyền thống, nổi bật như: Đại học Mở ở Anh; Đại học Athabasca và Đại học Thompson Rivers - Học tập Mở (Thompson Rivers University -

Open Learning (TRU-OL) tại Canada; Đại học Mở Catalonia ở Tây Ban Nha;... Đây là những quốc gia có các cơ sở giáo dục rất thành công khi triển khai theo mô hình hệ thống GDM.

Để cấu thành nên một nền GDM, cần rất nhiều yếu tố: tư duy, chính sách xây dựng và phát triển, cơ chế vận hành quản lý, nguồn tài chính, đất đai, nguồn nhân lực, nguồn tài nguyên GDM, chương trình đào tạo,... Trong đó, tài nguyên giáo dục mở (TNGDM) là một trong những yếu tố quan trọng, tất yếu để xây dựng và phát triển nền giáo dục mở (GDM). Bài viết nhằm làm sáng tỏ vai trò và những tác động ảnh hưởng của tài nguyên GDM đến việc xây dựng và phát triển nền GDM.

1. Những vấn đề chung về giáo dục mở và tài nguyên giáo dục mở

1.1. Khái niệm và đặc điểm của giáo dục mở

- Khái niệm

Hiện nay, có rất nhiều các quan điểm, khái niệm khác nhau về thuật ngữ “Giáo dục mở”; nội hàm của GDM vẫn chưa được các nhà khoa học, các cơ quan ban ngành chức năng nhận thức một cách toàn diện sâu sắc. Trong bài viết này, nhóm tác giả đưa ra các quan điểm, khái niệm GDM của một số nhà khoa học và trang web uy tín.

TS Lê Thị Mai Hoa- Phó Vụ trưởng Vụ Giáo dục và Đào tạo, Dạy nghề cho rằng: “Giáo dục mở được hiểu là mở rộng khả năng tiếp cận giáo dục cho mọi người so với giáo dục chính quy thông thường qua nhiều phương thức đào tạo, bằng nhiều nguồn tư liệu từ tài nguyên giáo dục mở và môi trường học tập khác nhau, các khóa học mở. Giáo dục mở được coi như một triết lý với các hoạt động thực hành có hiệu quả tích cực, được kỳ vọng tập trung vào người học, linh hoạt liên thông giữa các yếu tố bên trong và ngoài hệ thống, tạo cơ hội tiếp cận giáo dục cho mọi người. Từ “mở” trong “giáo dục mở” có hàm ý: dỡ bỏ bớt các rào cản - hạn

chế cơ hội tham dự của người học cũng như công nhận kết quả học tập tại cơ sở giáo dục” [Lê Thị Mai Hoa, 2021].

Website Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam nêu: “Giáo dục mở là một thuật ngữ mô tả mô hình/hệ thống giáo dục được thiết kế để mở rộng sự tiếp cận việc học tập so với giáo dục chính quy (truyền thống, thông thường) bằng nhiều biện pháp, trong đó đặc biệt nhấn mạnh sự phát triển nguồn học liệu giáo dục mở (trên nền tảng công nghệ hiện đại) trong mọi môi trường học tập với nhiều hình thức khác nhau” [Nguyễn Hồng Sơn, 2017].

Website Văn phòng Công nghệ Giáo dục (OET) của Bộ Giáo dục Hoa Kỳ đã nói về GDM như sau: “Chúng tôi tin rằng các cơ hội giáo dục nên dành cho tất cả người học. Tạo ra một hệ sinh thái giáo dục mở liên quan đến việc cung cấp tài liệu học tập, dữ liệu và cơ hội giáo dục mà không bị giới hạn bởi luật bản quyền, rào cản truy cập hoặc các hệ thống độc quyền thiếu khả năng tương tác và hạn chế trao đổi thông tin tự do” [Office of Educational Technology, 2021].

Theo trang web Opensource.com: “Giáo dục mở là một triết lý về cách mọi người nên sản xuất, chia sẻ và xây dựng dựa trên tri thức” [Opensource.com, 2021].

Tóm lại, theo nhóm tác giả, GDM là một mô hình tạo điều kiện thuận lợi cho người dạy và người học được tiếp cận, học hỏi kiến thức bằng nhiều phương thức khác nhau: dạy - học trực tuyến và từ xa, sử dụng tài nguyên giáo dục mở (TNGDM),... Tính “mở” trong GDM giúp người dạy và người học thoát khỏi rào cản - hạn chế về không gian, thời gian dạy và học; bản quyền nguồn tài nguyên học liệu,... phục vụ giảng dạy, học tập và nghiên cứu; và kết quả học tập được công nhận tại cơ sở giáo dục. Người dạy và người học có thể tự xây dựng, sản xuất và chia sẻ tự do các tri thức do mình tạo nên.

- Đặc điểm

Trên thực tế, đặc điểm chung của GDM là tạo điều kiện, cơ hội cho người dạy và người học tiếp cận tri thức thông qua các tài nguyên giáo dục mở, sách giáo khoa mở, học bổng mở,... Mở rộng sự hội nhập quốc tế, liên kết hợp tác với mọi người từ khắp nơi trên thế giới vượt qua các rào cản về khoảng cách địa lý, thời gian, văn hóa,... nếu làm tốt việc này họ sẽ trở thành những công dân toàn cầu.

Nền GDM giúp cho người học cùng sáng tạo và tự sáng tạo kiến thức, kỹ năng mới dựa trên nền tảng kiến thức và kỹ năng đã được truyền thụ từ người dạy. Từ đó, cho phép người dạy và người học sao chép, sửa đổi, sáng tạo nên những tài nguyên mới.

Theo Hiệp hội Giáo dục mở (The Open Education Consortium - OEC): “Trên thực tế, chia sẻ có lẽ là đặc điểm cơ bản nhất của giáo dục: giáo dục là chia sẻ kiến thức, hiểu biết và thông tin với người khác, qua đó kiến thức, kỹ năng, ý tưởng và hiểu biết mới có thể được xây dựng” [Open Education Consortium, 2021]. Đây được coi là một đặc điểm quan trọng của GDM, sự chia sẻ về kiến thức, kỹ năng, thông tin sẽ giúp cho các nguồn tài nguyên được phổ biến rộng rãi đến với người dạy và người học, thông qua sức mạnh của mạng internet.

Đặc biệt, nền GDM giúp người dạy, người học tích hợp các phương pháp giảng dạy, học tập chính thức và không chính thức. Phương pháp dạy và học chính thức là các phương pháp đã được đưa vào chương trình giảng dạy, có kế hoạch cụ thể theo đúng quy định. Đối với phương pháp dạy và học không chính thức là sự không cố định theo thời gian, địa điểm cụ thể nào; mang tính chất tự phát và sáng tạo; nó không nhất thiết phải tuân thủ theo một chương trình, quy định nào cụ thể,... [Wikipedia, 2021a].

1.2. Khái niệm và đặc trưng của tài nguyên giáo dục mở**- Khái niệm**

Trong những năm gần đây, trên thế giới và tại Việt Nam, thuật ngữ Tài nguyên giáo dục mở (TNGDM) đã không còn xa lạ đối với người dạy, người học; và nó đã xuất hiện trong rất nhiều các hội thảo, hội nghị, xuất bản phẩm,... Hiện nay, có nhiều các cơ quan, tổ chức và cá nhân - những nhà nghiên cứu khoa học đưa ra định nghĩa về TNGDM. Trong bài viết này, nhóm tác giả lựa chọn và đưa ra một số định nghĩa đã bao quát đầy đủ nội hàm của TNGDM.

Theo Học viện công nghệ Massachusetts - MIT: “Khái niệm tài nguyên giáo dục mở được hiểu là tập hợp có tổ chức các bài giảng, lịch học, danh mục tài liệu tham khảo, bài tập về nhà, bài thi, bài thí nghiệm... được phép truy cập, sử dụng lại, dịch và sửa đổi chúng một cách tự do (miễn phí) cho mục đích giảng dạy, học tập và nghiên cứu thông qua internet” [Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, 2015, p. 211].

Định nghĩa của Hewlett Foundation: “Tài nguyên giáo dục mở là nguồn lực dùng để giảng dạy, học tập và nghiên cứu tồn tại trong phạm vi/miền công cộng (sử dụng chung) hoặc được lưu hành theo giấy phép sở hữu trí tuệ cho phép sử dụng miễn phí và tái sử dụng theo mục đích bởi những người khác. Tài nguyên giáo dục mở bao gồm tất cả những khoa học, tài liệu học tập, các mô-đun, sách giáo khoa, video thời gian thực, bài kiểm tra, phần mềm và những công cụ, tài liệu, công nghệ được sử dụng để hỗ trợ cho việc tiếp cận tri thức” [Wicklinc, 2013].

UNESCO đã đưa ra định nghĩa: “Tài nguyên giáo dục mở có thể được coi là bất cứ tài liệu giáo dục nào nằm trong phạm vi/miền công cộng hoặc được phát hành theo một giấy phép mở, bất cứ ai cũng có thể sao chép, sử dụng, sửa đổi và chia sẻ một cách hợp pháp các tài liệu này. OER có thể là giáo

trình, khung chương trình đào tạo, đề cương môn học, bài giảng, bài luận, các bài kiểm tra, các dự án, âm thanh, video và hình ảnh động” [UNESCO, 2021].

Qua các định nghĩa nêu trên, nhóm tác giả thấy rằng định nghĩa của UNESCO được sử dụng rộng rãi; đồng thời bao quát được đặc trưng, thành phần và các dạng của TNGDM.

- Đặc trưng

Tài nguyên giáo dục mở bao gồm 3 đặc trưng sau:

Thứ nhất, TNGDM là nguồn tài nguyên học thuật phục vụ mục tiêu và hoạt động giáo dục. TNGDM giúp cho con người phát triển về mặt nhận thức, phát huy năng lực tiềm ẩn của mỗi cá nhân; đồng thời, nó thúc đẩy sự phát triển nền giáo dục nói chung và việc xây dựng nền GDM nói riêng, thực học, thực nghiệp, dạy tốt, học tốt. Bên cạnh việc phục vụ cho các mục tiêu của giáo dục, TNGDM có sự đóng góp không nhỏ trong sự phát triển các hoạt động giáo dục, cụ thể là các hoạt động giảng dạy, học tập và nghiên cứu của người dạy và người học.

Thứ hai, TNGDM là nguồn tài nguyên miễn phí - đây là đặc trưng mà người sử dụng rất quan tâm. Nó nằm trong các tuyên bố về vấn đề bản quyền đi kèm theo nguồn học liệu. TNGDM thường đi kèm với giấy phép Creative Commons (CC), giấy phép này bao gồm 6 loại (Creative Commons, 2017): (1) Attribution (CC BY): Ghi nhận công của tác giả, (2) Attribution-ShareAlike (CC BY-SA): Ghi nhận công của tác giả - Chia sẻ tương tự, (3) Attribution-NoDerivs (CC BY-ND): Ghi nhận công của tác giả - Không phái sinh, (4) Attribution-NonCommercial (CC BY-NC): Ghi nhận công của tác giả - Phi thương mại, (5) Attribution-NonCommercial - ShareAlike (CC BY-NC-SA): Ghi nhận công của tác giả - Phi thương mại - Chia sẻ tương tự, (6) Attribution-NonCommercial-NoDerivs (CC BY-NC-ND): Ghi nhận công của tác giả - Phi thương mại - Không phái sinh.

Đặc trưng thứ ba của TNGDM là sử dụng công nghệ mở. Tác dụng của công nghệ mở là giúp người sử dụng tiếp cận được nguồn tài nguyên một cách dễ dàng, từ đó có thể sửa đổi, chia sẻ các nguồn tài nguyên đó. Một nguồn tài nguyên giáo dục phải được định dạng mở để có thể sửa đổi, cập nhật để tạo ra các tài liệu mới. Để TNGDM tiếp cận được đến người sử dụng với các điều kiện và công nghệ khác nhau, việc tạo ra các chuẩn công nghệ mở là điều rất quan trọng và cần thiết.

2. Vai trò của tài nguyên giáo dục mở đối với việc xây dựng và phát triển giáo dục mở

Một chương trình đào tạo trong nền GDM bắt buộc phải có nguồn học liệu để người dạy và người học có căn cứ để tham khảo trong quá trình giảng dạy và học tập của mình. Bên cạnh những học liệu truyền thống được đưa vào chương trình đào tạo, TNGDM cũng có chất lượng về mặt nội dung không kém học liệu truyền thống. Vì vậy, trong chương trình đào tạo cần phải đưa thêm TNGDM vào trong phần học liệu tham khảo.

Trong bài giảng, giáo án của giảng viên/giáo viên cần đưa các nguồn TNGDM vào nhằm giới thiệu, hướng dẫn học sinh/sinh viên sử dụng để phục vụ học tập và nghiên cứu. Nguồn TNGDM đến từ khắp nơi trên thế giới, nếu vận dụng tốt người học sẽ có thêm luận cứ phong phú cho bài tập, bài thi của mình. Để đáp ứng được yêu cầu của nền GDM người dạy luôn phải cập nhật nội dung bài giảng của mình sao cho kịp với xu hướng thời đại, công nghệ,...; người học phải luôn chủ động trong quá trình học tập và nghiên cứu; TNGDM sẽ giúp cho người dạy và người học làm được điều đó.

Khác với nền giáo dục truyền thống, nền GDM là sự chia sẻ về kiến thức. Để kiến thức có thể lan tỏa rộng rãi đến với người dạy và người học được thuận lợi, TNGDM

sẽ giúp cho chúng ta chia sẻ thông tin, kiến thức, kỹ năng từ khắp nơi trên thế giới. Với sự chia sẻ này, TNGDM sẽ tạo nên một môi trường giáo dục rất hiện đại, giàu về tri thức với tính mở của mình.

Nền giáo dục truyền thống và nền GDM đều luôn đặt người học làm trung tâm; vì vậy, việc tạo cơ hội cho người học được tiếp cận với những điều kiện mới về kiến thức, kỹ năng là điều vô cùng quan trọng. TNGDM luôn mở rộng cơ hội cho người học tiếp cận, sử dụng những kiến thức và kỹ năng mà nó đem lại.

TNGDM giúp cho người dạy và người học truy cập sử dụng nhiều nguồn tài nguyên miễn phí, giúp cho nền GDM giảm được chi phí cho việc đầu tư về học liệu. Những dạng học liệu truyền thống với chi phí đắt đỏ, người dạy và người học luôn kỳ vọng vào những nguồn tài nguyên học liệu miễn phí và chất lượng, TNGDM đáp ứng được điều đó.

Trong nền GDM, người dạy và người học phải luôn không ngừng sáng tạo trong giảng dạy, học tập và nghiên cứu. Chính họ sẽ là những người sản xuất ra tri thức - tạo nên TNGDM cho nền GDM. Nền giáo dục phát triển theo hướng mở đòi hỏi người dạy và người học phải không ngừng học hỏi, sáng tạo ra tri thức trong đó có các TNGDM; từ đó, giúp cho nền GDM ngày càng phát triển theo đúng nghĩa của nó.

Đối với nền giáo dục truyền thống, sử dụng những nguồn học liệu: sách, báo, tạp chí,... dưới dạng bản in với những rào cản, vướng mắc về vấn đề bản quyền tạo nên sự khó khăn cho người dạy và người học; nền GDM với việc người dạy và người học tiếp cận, sử dụng TNGDM phục vụ giảng dạy, học tập và nghiên cứu sẽ giảm bớt được những rào cản về vấn đề bản quyền dựa vào giấy phép CC khi họ được phép sử dụng miễn phí, chia sẻ, chỉnh sửa,... các TNGDM.

Ở bất cứ mô hình giáo dục nào, việc kiểm định chất lượng cơ sở giáo dục đào tạo nói chung, kiểm định chất lượng chương trình đào tạo và kiểm định chất lượng thư viện nói riêng đều là vấn đề rất quan trọng nhằm đánh giá được chất lượng đào tạo của một cơ sở giáo dục. Dù là kiểm định chất lượng cơ sở giáo dục, hay thu hẹp hơn là chương trình đào tạo và thư viện, một trong những tiêu chí đánh giá chất lượng tất yếu đó là nguồn học liệu. Đặc biệt, nếu đánh giá theo tiêu chí của nền GDM, học liệu không chỉ là những nguồn truyền thống mà phải có nguồn TNGDM để người phục vụ giảng dạy, học tập và nghiên cứu.

3. Tài nguyên giáo dục mở trong việc xây dựng và phát triển nền giáo dục mở

Học liệu là yếu tố không thể thiếu trong nền giáo dục nói chung và GDM nói riêng.

GDM là sự mở rộng, không giới hạn về thời gian và địa điểm; chính vì vậy, công cụ phục vụ cho việc đào tạo trực tuyến là rất quan trọng. Từ trước đến nay, công cụ để cung cấp thông tin cho người dạy và người học: tài liệu in, băng ghi âm, đĩa CD,... Tuy nhiên, để đáp ứng cho nền GDM cần đến các phương tiện trực tuyến: trang web, Youtube, iTunesU,... nhằm cung cấp các học liệu phục vụ nhu cầu giảng dạy, học tập và nghiên cứu, trong đó có TNGDM. Mở đầu cho việc đưa các TNGDM để phục vụ đào tạo đó là đầu năm 1999, Đại học Tubingen của Đức đã công bố các bài giảng video lên trên internet. Ngay sau đó, Học viện Công nghệ Massachusetts - MIT của Hoa Kỳ đã lên phương án đề xuất xây dựng dự án học liệu mở. Dấu mốc quan trọng và phong trào TNGDM thực sự lớn mạnh đó là vào đầu tháng 10/2002, MIT đã thúc đẩy MIT OpenCourseWare (<https://ocw.mit.edu/index.htm>) với mong muốn “thúc đẩy việc học của nhân loại trên toàn thế giới bằng cách tạo sẵn một trang web tri thức,...”. Điều đó đã chứng minh trên thế giới, nguồn TNGDM đã được quan tâm

và xây dựng từ cuối thế kỷ XIX và đầu thế kỷ XX để phục vụ cho việc đào tạo tiến tới xây dựng GDM tại các cơ sở giáo dục, đặc biệt là giáo dục đại học.

Khóa học trực tuyến mở đại chúng (Massive open online course - MOOC) lần đầu tiên xuất hiện vào năm 2008, sau một số khóa học trực tuyến miễn phí được thử nghiệm, thuật ngữ MOOC được chấp nhận rộng rãi. Từ đây, nhiều trường đại học đã quan tâm đến việc xây dựng và phát triển MOOCs bằng việc cung cấp các chương trình đào tạo kiểu MOOC; điển hình cuối năm 2011, Đại học Stanford đã cung cấp 3 khóa học trực tuyến miễn phí mỗi khóa học có khoảng 100 nghìn học viên tham gia. Với xu hướng của nền GDM như hiện nay, MOOCs là một trong những giải pháp ưu việt nhằm hỗ trợ cho việc giảng dạy, học tập điện tử (E-learning). Trong đó, E-learning là một phương thức hiện đại, phù hợp và đáp ứng được yêu cầu của nền GDM.

Ngày 2 tháng 5 năm 2012, Đại học Harvard phối hợp với MIT đã cho ra mắt edX, đây được coi là mối quan hệ đối tác mang tính chuyển đổi trong giáo dục trực tuyến; chứng minh được sự phát triển mạnh mẽ các khóa học trực tuyến miễn phí dành cho sinh viên. Hiện nay, edX là một trong những nhà cung cấp các khóa học trực tuyến mở đại chúng ở bậc đại học lớn nhất trên thế giới. Nó giúp cải thiện môi trường giáo dục, mở ra cơ hội để xây dựng một nền giáo dục hiện đại - GDM. Đúng như Chủ tịch MIT Susan Hockfield khẳng định rằng: “EdX đại diện cho một cơ hội duy nhất để cải thiện giáo dục trong khuôn viên của chính chúng tôi thông qua học tập trực tuyến, đồng thời tạo ra một con đường GDM táo bạo cho hàng triệu người học trên toàn thế giới” [Harvard University, 2012].

Tại châu Á, Trung Quốc là một trong những quốc gia tích cực hưởng ứng phong trào xây dựng TNGDM. Tháng 9/2008,

Trung Quốc đã tổ chức liên kết các trường đại học lớn lại với nhau, trong đó có Đại học Mở Trung Quốc đã triển khai sử dụng các TNGDM ở Trung Quốc; đồng thời, Chính phủ đã thành lập Viện Nguồn lực mở cho Giáo dục (CORE) để điều phối các hoạt động này. Hàn Quốc là một trong những quốc gia hưởng ứng phong trào TNGDM, khi có rất nhiều động thái từ những năm cuối thế kỷ XIX - sang những năm của thế kỷ XX với việc ban hành các kế hoạch: năm 1996 với Kế hoạch tổng thể quốc gia I (1996-2000), Kế hoạch tổng thể II (2000-2005). Đặc biệt, năm 2004 Chính phủ Hàn Quốc công bố sách trắng Giáo dục Thích ứng trong Kỷ nguyên thông tin 2004 ghi nhận các chính sách quốc gia, các kết quả ban đầu và các định hướng tương lai của e-learning [Vũ Hữu Đức & Cộng sự, 2019-2020]. Một trong số các nhà cung cấp MOOC nổi tiếng tại Hàn Quốc đó chính là K-MOOC được thành lập năm 2015. Ngoài ra, Ấn Độ và Nhật Bản cũng là các nước có những hoạt động mạnh khi triển khai việc sử dụng TNGDM tại nước mình.

Như vậy, việc đưa các tài liệu bài giảng lên internet, việc xây dựng và phát triển MOOC đã cho thấy của các quốc gia nói chung và các trường đại học nói riêng đã có ý thức xây dựng, phát triển và sử dụng nguồn TNGDM trong hoạt động giảng dạy học tập và nghiên cứu để đi theo hướng của nền GDM. Chính vì các quốc gia hay các trường đại học này đã quan tâm xây dựng và ứng dụng mạnh mẽ TNGDM vào hoạt động đào tạo, nên họ đã và đang đi đúng hướng theo một nền giáo dục hiện đại, có một nền giáo dục phát triển theo đúng nghĩa mở. Đặc biệt, MOOCs được coi là một hiện tượng làm thay đổi nền tảng cơ bản của các hệ thống giáo dục, trong đó có hệ thống GDM. Mặc dù, có nhiều ý kiến khác nhau về lợi ích và nhược điểm của mô hình MOOC, nhưng dù sao nhiều người công nhận rằng sự “thành

công của MOOC có thể sẽ làm thay đổi cấu trúc của nền công nghiệp giáo dục đại học tương lai” [Nguyễn Hồng Sơn, 2017]. Thực tế cho thấy rằng, các quốc gia nói chung và các cơ sở giáo dục đại học nói riêng đã xây dựng được TNGDM đều là những quốc gia có nền giáo dục phát triển theo hướng GDM như: Mỹ, Đức, Hàn Quốc,... và các trường đại học: Đại học Tubingen, Học viện Công nghệ Massachusetts, Đại học Harvard,... ngày càng có danh tiếng khi có nhiều người học từ khắp nơi trên thế giới tiếp cận và sử dụng nguồn TNGDM của họ.

Tại Việt Nam hiện nay, có một số nguồn TNGDM để phục vụ nhu cầu giảng dạy, học tập và nghiên cứu như: Trang thông tin điện tử Tạp chí Khoa học Việt Nam Trực tuyến-VJOL (<https://vjol.info.vn/>) và các nguồn học liệu mở của một số trường đại học: Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, Trường Đại học Quốc gia Hà Nội,... Trước đây cũng có một số nguồn TNGDM khác nhưng hiện nay không còn truy cập được nữa: Mạng giáo dục Edunet (<http://edu.net.vn/media/>), Thư viện học liệu mở Việt Nam (<http://voer.edu.vn/>),... Như đã nói ở trên, MOOC được coi là một hiện tượng làm thay đổi nền tảng hệ thống GDM, nhưng tại Việt Nam vẫn chưa có nhà cung cấp MOOC. Đây là một bài toán đặt ra cho nền giáo dục Việt Nam, để phát triển nền GDM Việt Nam phải xây dựng được nguồn TNGDM dùng chung cho các cơ sở giáo dục, có các nhà cung cấp MOOC; ở một phạm vi hẹp hơn là các cơ sở giáo dục tự xây dựng và phát triển TNGDM để phục vụ hoạt động đào tạo của mình.

Khi nhắc đến sứ mạng phát triển GDM và từ xa ở Việt Nam, không thể không nhắc đến hai cơ sở giáo dục đại học: Trường Đại học Mở Hà Nội và Trường Đại học Mở Tp. Hồ Chí Minh. Tuy nhiên, cho đến nay hai cơ sở giáo dục đại học này vẫn chưa xây dựng được TNGDM do chưa được đầu tư xứng đáng với sứ mạng đã được đề ra, nên đã phát triển

chậm hơn cho với nhiều trường đại học mở trong khu vực và trên thế giới. Năm 2018, một sự kiện nổi bật đó là Trường Đại học Mở Hà Nội đã xây dựng Kho Tài nguyên Giáo dục mở (<https://oer.hou.edu.vn/>) nhằm cung cấp hàng trăm khóa học miễn phí để phục vụ cộng đồng; tuy nhiên cho đến nay, số lượng khóa học còn khá khiêm tốn - khoảng 40 khóa học với 7 chủ đề khác nhau. Bên cạnh đó, Kho TNGDM này mới chỉ dừng lại ở việc cung cấp các khóa học, mà chưa xây dựng được các học liệu mở ở nhiều lĩnh vực khác nhau. Từ khi xây dựng được kho TNGDM, Trường Đại học Mở Hà Nội đã có thêm được nguồn tài nguyên phục vụ cộng đồng nói chung và người học của trường nói riêng, đồng thời nâng cao vị thế của trường trong tiến trình phát triển của nền giáo dục theo hướng mở.

Để thực hiện mục tiêu xây dựng nền GDM tại Việt Nam, Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 04/11/2013, Hội nghị Trung ương 8 khóa XI về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo các cơ sở giáo dục tại Việt Nam, đã đề cập về vấn đề này, đặc biệt là các trường đại học cần phải đẩy mạnh xây dựng TNGDM để phục vụ nhu cầu giảng dạy, học tập và nghiên cứu của cộng đồng nói chung và người dạy, người học của các trường đại học nói riêng. Từ đó, phát triển môi trường giáo dục và đào tạo theo hướng mở sẽ trở nên thuận lợi và thực tế hơn, đáp ứng yêu cầu của nền GDM.

Từ những vấn đề nêu trên, có thể thấy rằng một đất nước hay một cơ sở giáo dục muốn phát triển theo hướng GDM cần phải xây dựng được TNGDM. Đây là một trong những yếu tố quan trọng và bắt buộc, vì TNGDM có tác động rất lớn đến việc xây dựng và phát triển nền GDM. Một nền GDM chắc chắn không thể vẫn sử dụng những nguồn tài nguyên truyền thống, mà đòi hỏi phải có các tài nguyên được số hóa đưa lên trên internet, sử dụng giấy phép và công

nghệ mở để người dạy và người học tiếp cận sử dụng được dễ dàng.

Kết luận

Giáo dục mở đã và đang là xu hướng tất yếu trong thời đại toàn cầu hóa và công nghiệp 4.0 với sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ thông tin và internet. Với lợi thế đó, nguồn thông tin và tư liệu ngày càng phát triển cả về số lượng và chất lượng ở nhiều dạng khác nhau; trong đó, TNGDM được coi là nguồn thông tin và học liệu hiện đại phục vụ đắc lực cho nền GDM. Nếu không có TNGDM, sẽ không tạo nên một nền GDM thể hiện sự tiên tiến, chia sẻ về tài nguyên học thuật. TNGDM đóng vai trò rất quan trọng đối với việc xây dựng và phát triển nền GDM, khi cơ bản tháo gỡ được rào cản về vấn đề bản quyền, phí sử dụng; nhằm hỗ trợ cho mục đích giảng dạy, học tập và nghiên cứu.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Creative Commons (2017). About The Licenses. Retrieved 7.7.2021 from <https://creativecommons.org/licenses/>
2. Harvard University. (2012). MIT and Harvard announce edX. Retrieved 1.9.2021 from <https://news.harvard.edu/gazette/story/2012/05/mit-and-harvard-announce-edx/>
3. Lê Thị Mai Hoa (2021). Phát triển giáo dục mở góp phần đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục, đào tạo. Tạp chí của Ban Tuyên giáo Trung ương. Retrieved 8.7.2021 from <http://tuyengiao.vn/khoa-giao/giao-duc/phan-trien-giao-duc-mo-gop-phan-doi-moi-can-ban-va-toan-dien-giao-duc-dao-tao-132712>
4. Nguyễn Hồng Sơn (2017). Hệ thống giáo dục mở. Bộ Giáo dục và Đào tạo. Retrieved 7.7.2021 from <https://moet.gov.vn/giaoduc-quocdan/giao-duc-thuong-xuyen/Pages/tin-tuc.aspx?ItemID=4545>
5. Office of Educational Technology (2021). Open Education. The U.S. Department of Education. Retrieved 19.7.2021 from <https://tech.ed.gov/open/>
6. Open Education Consortium (2021). About The Open Education Consortium. Retrieved 22.7.2021 from <https://www.oecconsortium.org/about-oec/>
7. Opensource.com (2021). What is open education? Retrieved 19.7.2021 from <https://opensource.com/resources/what-open-education>
8. Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn (2015). Xây dựng nền tảng học liệu mở cho giáo dục đại học Việt Nam. Đề xuất chính sách, tạo lập cộng đồng và phát triển giải pháp công nghệ. In (pp. 67,211). Hà Nội: Đại học Quốc gia Hà Nội.
9. UNESCO (2021). Open Educational Resources (OER). Retrieved 9.7.2021 from <https://en.unesco.org/themes/building-knowledge-societies/oer>
10. Vũ Hữu Đức & Cộng sự (2019-2020). Nghiên cứu về phương thức học tập, đào tạo dựa trên công nghệ thông tin (E-learning) trong giáo dục Đại học và đào tạo trực tuyến mở dành cho đại chúng MOOCs (Massive Online Open Courses): Kinh nghiệm thế giới và ứng dụng tại Việt Nam [Thuyết minh đề tài nghiên cứu khoa học cấp quốc gia, Trường Đại học Mở Thành phố Hồ Chí Minh]. <http://chuongtrinhkhgd.moet.gov.vn/content/dauthaudautucong/Lists/DuAn/Attachments/104/%C4%90T.043a.pdf>
11. Wickline, H (2013). Open educational resources: Breaking the lockbox on education. California, USA: William and Flora Hewlett Foundation.
12. Wikipedia (2021a). Informal learning. Retrieved 27.7.2021 from https://en.wikipedia.org/wiki/Informal_learning
13. Wikipedia (2021b). Open education. Retrieved 10.7.2021 from https://en.wikipedia.org/wiki/Open_education

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 15-9-2021; Ngày phản biện đánh giá: 12-10-2021; Ngày chấp nhận đăng: 15-11-2021).